

LAND- EN TUINBOUW BELANGRIJK VOOR WEST-NEDERLAND

Ernst J. Bos

Land- en tuinbouw leveren een belangrijke bijdrage aan de welvaart in West-Nederland (Noord- en Zuid-Holland). In de eerste plaats is er het inkomen dat verdiend wordt op de land- en tuinbouwbedrijven zelf. Dit maakt, in termen van bruto toegevoegde waarde, 2,5% uit van het totale inkomen in West-Nederland. Daarnaast vinden rond de land- en tuinbouwbedrijven allerlei activiteiten plaats op het gebied van dienstverlening, toelevering, verwerking, afzet en distributie. De toegevoegde waarde van dit agrocomplex als geheel, inclusief die van de eerdergenoemde land- en tuinbouwbedrijven, draagt voor 7,2% bij aan de economie van West-Nederland. In 2000 ging het daarbij om een bedrag van 10,9 miljard euro. Een zelfs nog iets grotere betekenis heeft het agrocomplex voor de werkgelegenheid in het Westen. In het totale agrocomplex werkten 212.400 arbeidskrachten, een bijdrage van 8,2%. Deze toegevoegde waarde en werkgelegenheid worden voor een belangrijk deel gerealiseerd door de export. De landbouw is van groot belang voor de Nederlandse exportpositie en betalingsbalans.

Land- en tuinbouwbedrijven

De land- en tuinbouwbedrijven vormen met elkaar een bijzondere groep van ruimtegebruikers. Niet alleen nemen zij met ruim 60% het grootste deel van de oppervlakte in West-Nederland in beslag, maar ze gebruiken deze ruimte ook zó, dat tegelijk met de vermarktbaar agrarische producten een aantal andere producten en diensten worden geleverd. Een open weidelandschap in combinatie met veehouderijproducten zijn voorbeelden van producten en diensten die voor de maatschappij van belang zijn. De land- en tuinbouwbedrijven dragen ook op die manier bij aan de welvaart. Zij zijn in veel gebieden belangrijke dragers van natuur, landschap en cultuurhistorie. Deze bijdragen kunnen voor een deel worden vertaald in inkomen en werkgelegenheid, maar bestaan voor een ander deel uit effecten die niet in geld kunnen worden uitgedrukt. Naast inkomen uit de landbouw hebben agrariërs ook inkomen uit nevenactiviteiten zoals agrotourisme en natuurbeheer. Het deel van bedrijven in West-Nederland dat aan verdieping of verbreding doet, is vergelijkbaar met de rest van Nederland. De land- en tuinbouw in West-Nederland beslaat bijna 15% van het totale Nederlandse landbouwareaal. Echter, door de aanwezigheid van veel intensieve tuinbouwbedrijven levert ze ruim een derde van de toegevoegde waarde van de Nederlandse landbouw, en een kwart van de werkgelegenheid op alle land- en tuinbouwbedrijven in Nederland.

Naast baten voor de samenleving veroorzaakt de landbouw ook een aantal negatieve effecten. Productie kan gepaard gaan met verontreiniging van lucht, bodem en grond- en oppervlaktewater, en met verdroging. Veel van deze milieueffecten zijn de laatste 10-15 jaar echter fors teruggedrongen.

Welvaart door natuur en landschap

Ook in West-Nederland worden natuur en landschap mede door de landbouw gevormd en onderhouden. Zij dragen op verschillende manieren bij aan de welvaart in het gebied. Zo vervullen veenweidegebieden een belangrijke functie in het behoud van biodiversiteit. Voorzichtig geschat bedraagt de economische waarde van de biodiversiteit in het Groene Hart 50 miljoen euro per jaar. Wonen dichtbij aantrekkelijke natuur en landschap wordt hoog gewaardeerd en kan leiden tot 10 tot 15% hogere huizenprijzen. Natuur en landschap hebben ook een positieve invloed op de gezondheid, en dragen bij aan lagere kosten voor de gezondheidszorg. Het agrarisch gebied is verder zeer geschikt voor routegebonden recreatie zoals wandelen en fietsen. Deze activiteiten worden door de stedelingen regelmatig ondernomen, waarbij onderweg uitgaven bij horecavoorzieningen worden gedaan.

De Bollenstreek is misschien wel de bekendste drager van landschap en cultuurhistorie in West-Nederland. Toeristen besteden er jaarlijks naar schatting 45 tot 90 miljoen euro, wat de basis vormt voor een werkgelegenheid van 1.000 tot 2.000 arbeidsjaren en een toegevoegde waarde van 30 à 70 miljoen euro. De betekenis van de bollenvelden en de Keukenhof gaat verder dan uit deze cijfers naar voren komt. Ze bepalen

namelijk in belangrijke mate het imago van 'Nederland-Bloemenland'.

Tabel 1 geeft een samenvatting van de kwalitatieve en kwantitatieve bijdragen van land- en tuinbouw aan de welvaart in West-Nederland.

Boer profiteert maar beperkt van baten van landschapsbeheer

De baten van natuur en landschap die de landbouw oplevert en de daarmee samenhangende kosten zijn niet evenwichtig verdeeld. De baten komen bijvoorbeeld vaak niet bij de agrariërs terecht, maar bij burgers, recreatieondernemers of huizenbezitters. Landbouwers kunnen in de vorm van subsidies wel een vergoeding krijgen voor natuur- en landschapsbeheer, maar die wordt vaak als niet-kostendekkend beschouwd. Met andere woorden, de waardering van de maatschappij voor de bijdrage aan natuur en landschap uit zich slechts beperkt in een geldstroom naar de landbouwers. Als landbouwbedrijven in hun voortbestaan worden bedreigd, heeft dit echter wel gevolgen voor de kwaliteit van de groene ruimte. Daarnaast betekent dit ook dat de basis voor het hele agrocomplex wordt aangetast. Het bredere belang van de landbouw zoals dat in dit onderzoek naar voren komt, verdient dan ook ruime aandacht bij beleidskeuzes rond het toekomstig ruimtegebruik in West-Nederland.

Landbouw-functie	Welvaartseffect		Waarde (kwantitatief of kwalitatief)
Primair	Toegevoegde waarde	Basiseffect	3,8 miljard euro
		Doorwerkingseffect	7,1 miljard euro
	Werkgelegenheid	Basiseffect	67.800 arbeidskrachten
		Doorwerkingseffect	144.700 arbeidskrachten
Aandeel agrarische sector in handelsbalans			74%
Secundaire effecten verbonden met natuur, landschap en cultuur-historie	Woongenot	Extra waarde huizen in groene omgeving	+ 14-17%
		Extra waarde huizen Leiden met uitzicht op open ruimte	+ 12%
		Groen als locatiefactor voor bedrijven	Verhoging imago en representativiteit
	Recreatie	Voorziening in behoefte aan agrarisch cultuurlandschap	Agrarisch cultuurlandschap voorziet beter dan alternatieve recreatiemogelijkheden in behoefte aan rust en ruimte
		Drager landschap Bollenstreek en daarmee ondersteunend voor Bollentoeerisme	Bollentoeerisme: - TW 30-70 miljoen euro/jr. - Werkgelegenheid 1.000-2.000 arbeidsjaren
	Gezondheid	Daling gezondheidsklachten	Mogelijk verjongingseffect van 5 jaar
	Waterbeheer	- waterconservering - waterberging - waterlevering - drager waterlandschap - waterzuivering	Waarde waterzuiverende functie niet-agrarische natuur in Noord- en Zuid-Holland ruim 5 miljoen euro per jaar
	Weide- en trekvogelgebied		Internationale betekenis
	Natuur, landschap en cultuurhistorie		Nationale (Belvédère-gebieden) en internationale betekenis (werelderfgoedlijst)
	Behoud biodiversiteit in veenweidegebieden van het Groene Hart		Ten minste 50 miljoen euro per jaar
Negatieve effecten land- en tuinbouw op het milieu	- Aanvoer nutriënten - Gewasbestrijdingsmiddelen - Bijdrage broeikaseffect - Verdroging	Omvang van de negatieve effecten op milieu neemt in het algemeen af	

Meer informatie:

Rapport 4.04.01 *Betekenis van de land- en tuinbouw voor de welvaart in West-Nederland*